

Сања Савић
Милосављевић

Мартин удио

Copyright © 2024, Сања Савић Милосављевић
Copyright © овог издања 2025, ЛАГУНА

Мартин удио

*А кад њуџоваху и он уђе у једно село, а жена нека, њо
имену Марџа, њрими ња у кућу своју. И у ње дјеше се-
сѣра њо имену Марија, која сједе код ноју Исусових и
слушаше бесједу њејову. А Марџа се заузела да ња шѣо
доље послужи, и њрисуџивши му рече: Госѣоде, зар ѣи
не мариш шѣо ме сесѣра моја осѣави саму да служим?
Реѣи јој, дакле, да ми ѣомојне. А Исус одјоварајући
рече јој: Марѣа, Марѣа, дринеш се и узнемираваш за
мнојо, а само је једно ѣоѣредно. Али је Марија добри
дио изабрала који јој се неће одузеѣи.*

Лука 10, 38-42

Доклен ћеш, баба? До Власен'це? Марка и по. Немој ми те ситнарије, распе ми се по џеповима. Дај то крупније шта имаш. Десет марака? Немој ми папира. Дај то из друге руке. Шта си стисла, кô да Грбав'цу браниш. Ви'ш да имаш пет'цу.

Ко бона неће имат да ти врати? У пекари? Они имају ситниша лопатом да товаре. Дај ми ону марку и прођи. Не мере карта. 'О'ш да се возиш за марку до Власен'це и још карту да ти пишем?

Што с' ми сјела за врат, да прије стигнеш?

Не'ш станице пропустит, не дој се. Зваћу те на кривини *Код ловца*. Ај' прођи, има на сећији мјеста. Ја бабе, кô да сам запуцô с Пала само да њу из Милића до Власен'це повучем.

Оде ли? Е, срећо моја преорана.

Доклен ћеш ти, роде? За Београд. Чекај да нађем наочаре, за то т' морам написати карту.

Шта 'ш у Београду? Студираш?

Који је дјеше датум данас?

Хај' сједи. Имаш ту мјеста иза мене. И напмени ме кад дођемо до Власен'це да ону бабу зовем. *Код ловца*. Како не знаш ће је *Ловац*?

Ја што ме баба изнервира. Стисла. Млада, требаће јој. За са'ране.

Мислиш – лак посô да се шоферише? Јес', кур мој. Лакше би ми било да двојицу нормални' кркаче уз Романију изнесем него једно 'вако да ми цокће са се-ћије. 'Оће ме бабе.

Ал' шта ћеш, студент мој. Зато ти и учиш. Да никад не разумиш ови' моји' мука.

Има и гори', кажеш.

Шта је горе?

Најгоре су ми оне ноћне линије кад нема никог да сједне до мене да се разговоримо. Нисам ја од они' што туку каве, ред булове, фолови, голови. Једну слатку каву с нога и готово. Ал' кад је неко зна направит. Моја мајка је знала. Жена није. Она вазда натовари каве, ваљда од стра' да јој не буде танка. Али зато матер... Никад више так'е каве кô њене попио нисам.

Е, а ноћу. Бруји мотор, све позаспало, ниђе будна роба, никога ни живце да ми трга, мисли одоше у пичку материну, пут се растегне кô змијурина. Сваку кривину знадем, а сваку морам препеглат испочетка. Стану ми слике долазити јасне и гласне, кô од стијене одваљене. Све што сам преживио. Оно што је некад било чучи у мени кô громада, а ово данас што се дешава – све ситан шодер. Ме'ш чини, док ми се дешавало, био сам кô нечим омађијан, кô гуска у магли. А сад, кад се сјетим...

Каже – иди психологу. 'Оћу курац. Шта да му кажем и оклен да почмем? Да који прифати са мнома да се вози седам сати ноћну, можда би' му се и повјерио. А 'вако... За тол'ко могу и на Фејсбук окачити.

И коме ја непознатом да причам, кад не зна никог од мојих, о којима мислим?

Скупе ми се ноћу.

Неће такви за дана. Неће у друштво.

Само кад човјек сам остане, ето и', кад запалим једну.

А кад ме стисну, ко она баба марку, немам куд него даље.

Каже ми једном моја шћер, она млађа језичара, мала била, док смо говорили још. Ка'е: ти умијеш само да причаш, не умијеш саслушати. Није још била ни у школу пошла. Уједе ме за срце. Ку' ће ми то рећ? Замисли да т' тако рекне дијете од седам година, ма није ни тол'ко имала.

Како шта ме боли? Е, мој друже. Кад човјеку речеш да је глуп, ил' ружан, ни по јада. Ал' кад му рекнеш да није човјек... Не разумиш ти то, ме' ш чини.

Пушиш ли?

Шта рече да студираш?

Економију? Види се.

* * *

Ушавши први пут у зграду у којој се налазила гарсоњера чије је издавање оглашено у новинама подно списка, тамо гдје су цијене нешто повољније, па самим тим и ненаметљивији улог рентијера за оглас у дневној штампи, у очи ми је пала једнообразност улазних

врата станова у низу, као и размака међу којима су постављена. Одмах помислих да је у питању какав стари hostel, студентски дом, самачки хотел или геронтолошки центар, у којем су се станари задовољавали *ичим*, али ипак прећутах. Сасвим солидна локација и цифра која се уклапа у мој тренутно скромни буџет навеле су ме на помисао да не треба да таласам.

Слобода коју нам пружају хотели је слобода ограђеног простора, играонице са заобљеним крајевима, меканим тапацирунгом и контрастом боја које пријају оку. Све се, у тој назовислободи, своди на квадрат. У нешто блажем случају правоугаоник, ријечима свијета неоптерећеног математичким прецизностима – коцку. Исто то важи и за сопствену гајбу. Након што сам изгубила право на дом, последице неуспјешног развлачења мастер студија на примијењеним, тражење јефтиних станова ми је постало нека врста сезонске рекреације.

Чика Здравко је био човјек украј шездесетих година. Сам се представио као чико, ваљда у страху да му у мислима не налијепим какав други епитет који боље приличи његовим годинама. Реалност будућег старца, која му је појела пигмент у коси прије сигурно више од деценије, била је у нескладу са брзим и наглим покретима који је требало да оповргну надолazeћу логичну слику и да поруче: нисам још за бацање, мала.

Психолошки тип – бивши швалер. Зато му ваљда године толико и сметају. Откуд ја знам да године сметају човјеку којег видим први пут у животу? Не знам. Одувијек сам била таква. Мисли су ми пролазиле кроз главу као вода кроз танак папир. Док разговарам с људима, имам мноштво асоцијација, које стопроцентно

задржавам за себе. По ове новије дане, научила сам да преберем по том менталном џумбусу и понеки ваљан сегмент хаоса убацам у своје стрипове. Некад сам се питала шта ме то спречавало да изговорим мисли. Потреба да извучем живу главу, страхујући да се слушаоцу моји утисци неће допасти? Можда. Страх да ће неко мислити да су то глупости? Врло могуће. Увјерење да ћу остати несхваћена (читај: гледају ме блиједо) – сасвим сигурно. Не вјерујем да би ме овај маторац млатнуо пепељаром да зна шта мислим о њему, али када једном научите да прећутите, послје вам се ослади. Ех, судбино интровертних.

Како било, моја оштрина и бистрина искључиво су унутрашње природе. Једнога дана ће ме отровати сопствени отрови, кажу. До тада, могу да пустим своје бројне мисли да се коте, *одвећ јорге* да се свиде било коме. Вазда је лакше било жалити се на узак излаз. Елем, није ми још ни руку стиснуо како треба, а већ сам знала да би дао све предности сиједи главе само да му се гаће још који пут с јутра затегну. Могу и да га замислим како дахће на пролазнице из простране дневне собе у кући у комшилуку. Код тих оцвалих боема свака је ријеч шифра. Сваки је покрет позив на флерт.

Шта је – ту је, бар није осуђен на отужну висину пензије, чије оквири рентање, макар и најбједнијег стана, увелико превазилази откако су цијене почеле да скачу.

– Ја сам из западне Србије. *Љубовија, срицу моме најмилија*. А знаш ту песму. Знам да није Љубовија у тексту. Видео сам како си се насмејала.

Ја сам се насмијала јер сам знала да имам пролаз пошто знам гдје је Љубовија на карти, срећна што је трик-питање било тако једноставно.

– Волим како причаш. Стан је, како видиш, скро-ман. Али не би’ да га нека бараба демолира. Ставио сам реалну цену. Могао сам и вишу. Сад су све цене нереалне, а за то поштење с моје стране хоћу да бирам коме дајем кључ у руку, ако ме разумеш.

– Све јасно.

Климам главом иако је то непотребна дупла реак-ција, која већ смрди на страх и покоравање. То ће му се допасти. Слушам краткотрајну тишину у предворју његове пресуде – хоће ли ме у својој гајби или не. Ја сам већ потписала капитулацију.

Пружа ми руку. Примјећујем да ме је стиснуо јаче него кад сам тек дошла. Прихвата ме, пружа кључ.

– Ово ти је од стана, улазна се не закључавају.

Иако ми неће бити први пут да живим незашти-ћена од случајних пролазника и непрофесионалних обијача, имам осјећај да сам мало закинута. Здравко прође још једном кроз стан, ваљда да се увјери да нећу заборавити гдје је тоалет иако су то у гарсоњери једина врата осим улазних. Остави за собом траг фришко стављеног старомодног парфема и понуду да зовем ако ми било шта треба.

Није још ни прешао преко прага, а већ сам чула себе како окрећем његов број и тражим да ми среди објављивање стрипа у Марвеловој златној едицији. Нема везе што нам се стилови не подударају. Чика Здравко ће то избургијати с Америма. Ех, пусти снови.

Остајем сама у простору, бришем прашину иако је простор заиста чист. Газда је напоменуо да је довео жену да све добро опере након прошле станарке. Распоређујем чаше с оловкама, своје шарене крпице стављам у ормар и, док то радим, као да Здравково сивило полако напушта простор. Нисам га питала ко је прије мене живио овдје. Гледајући неке колеге како су несрећни у покушајима да у свакој бици победије, схватила сам да су острва незнања златна. То не значи да бјежим од онога што треба да сазнам. Напротив. Само што некада треба, на примјер, пустити мирис да ти понешто исприча. Ако спољашњи свијет сазнајемо понајвише путем слике, могу да се закунем да га путем мириса барем двоструко брже разумијемо.

Осјећам да сам већ превише времена потрошила на чишћење, а чини ми се да то, у овом тренутку, није вриједно. Не знам одакле сам повукла штедљивост. Не бих рекла да сам шкрта, али готово опсесивно економишем са временом. Вјероватно и са простором. Ваљда се због тога бавим стрипом. Стрип раскошно троши вријеме онога ко га прави, али га штеди свом читаоцу. Јурњава, тражење најкраћег пута, недостатак времена за дневну штампу, изласке, маникир, козметичара – све су то коцкице и камичци које несребично бацам у бездан стрипа. Можда и компулсивно. Знам да у свом послу, макар и повремено, барем и притајено, уживам.

Биће да је то једино мјесто на којем сам сигурна.

Односи које сам изградила у животу углавном су солидни. Мајку поштујем, али често паднем у понор

анализе тог поштовања. Сестру волим. Она зна прецицу да ме изнервира. Оца, могла бих рећи, не познајем. Од њега су ми остале слике у сјећању, сјећања на фотографије, сусрети из даљине (обично је он у ауту или пак ја), осјећање привременог мира када ми мајка каже да је алиментација легла на рачун. Имам мало пријатеља, могло би се рећи вјерних. На челу колоне је Милица. Заједно смо ишле у средњу школу и то је једино пријатељство које нисам успјела да упропаstim. У пријатеље спадају људи који ми на нехај никада нису узвратили безобразлуком. У мени се крије неки мрачан тунел око којег не вриједи обигравати. Они који ме познају навикли су да ме не чачкају.

Зашто је мој буџет скроман, упркос увријеженом мишљењу да визуелни умјетници имају добра примања? Нисам генијалац, иако нисам ни залутала у своју професију. Након завршених студија примијењене умјетности, давања интервјуа за понеки портал који се бави савременим темама међу којима је и дизајн, окренула сам се цртању стрипова. То је испрва било крадуцање времена од великих и добро плаћених пројеката док ме судбина на чудан начин није повезала са Момом и Марином, симпатичним брачним паром који има своју малу издавачку кућу. Не знам како, нити сам их то икада питала, њих двоје успијевају да преко познанстава, политичких или аполитичких веза добијају средства за оригиналне стрипове. Мома и Марина уз помоћ алхемије напишу пројекат и два стрип-аутора (на примјер, мене и неког Шпанца) представе као рефлексије на одређену друштвену тему у култури. Дио новца преусмјере мени. Истина,

помажем им око дигиталне обраде рада мог коаутора кад преводиоци пошаљу текстове. Стрипови, чији сам сценариста и цртач, потпуно су препуштени мојој вољи, њих двоје ми само задају тему (у деведесет посто случајева немају никакву сугестију, само изражавају своје дивљење).

Да се не лажемо, за разлику од колега који цртају за своју душу, објављују на блоговима или по порталима, и на крају одустају, не могавши да у живот уклопе своју љубав према цртању, посао за новац и евентуално породицу – успијем да направим баланс.

Дакле, ипак не цртам о ономе шта ме копка. Осим уколико узмемо у обзир чињеницу да ме увијек копка страх од чега ћу да спојим крај с крајем и прегурам мјесец. У том погледу, моја умјетност је чиста као суза. Достојевски је писао за новине, Микеланђело је радио по наруџбини, зашто и ја, Ивана Петровић, цртачица, не бих могла да цртам паралелно с Естонцем кога не познајем? Примијењена умјетница. Умјетност примјењујем за опстанак. Види се да мој еснаф није од ријечи. Оно мало што ми се прича стане у облачић. Згуснуто и свирепо, понекад.

Да радим *како* желим на нижој је хијерархијској степеници од онога да радим *шта* желим. Па ипак, то се боље котира од графичке припреме летака, часописа.

Кад ме стисне сврбеж са свих страна, купим себи неку крпицу. Одем и изаберем нешто што ми се допада.

Уклопим се у буџет. И онда схватим да то и није нека слобода, само материјализовање проблема.

Бар ја себе тако тјешим.

Можда – и храбрим.

Помишљаам, док јуришам у свој нерадни дан, како ћу једном, чим ухватим мало времена, нацртати макар кратак стрип – од три табле – за сваки спрат по једну, за сваку собу по један кадар. У њима ће бити насликане моје невидљиве доцимерке и доцимери из ове зграде, коју од милоште називам хотел. Ја бих била у самом ћошку, на маргини.

Затиче ме мисао које се уплашим. Откуд ми тако снажно осјећање скрајнутости? Откуд потреба да ћутим и, са друге стране, да тај свој мали простор умножим, намножим, проширим?

Ко ли је то засјео у центар мог живота, може ли бити да се повлачим из страха – размишљаам док људи пролазе поред мене као на траци – и зашто је тако упорно невидљив?

* * *

Цркò дабогда.

Не ти, студент.

Ни онај што је обарач мрднò.

Ни онај што је у фабрици метак у кутију спаковò.

Они своје знају. Сваки.

Цркò дабогда и у зјеницу једем, био жив ил' сасушен под земљом трунуо, онога што је могò потпис турити или главом одма'нути да се зло спријечи. А није.

Онај што је помислио: Нек се кољу будале, за боље и нису.

Е, не његову дјецу што му шупље срце васцијели живот трпе, ни матер и ћаћу што га без савјести направиле. Њега лично и персонално у обје зјенице, лијеву

па десну на вијеки вјекова – једем. Несрећно је вријеме то било, чујеш. Ипак, један је град могао да потоне за тугом човјека. Лијепиле се несреће једна на другу, пас им матер њи'ову и ко и' измисли. Људи данас, шта год да се деси, само имају нешта да рекну. Нико не умије мало да о'ћути. И 'вако, кад сам сâм ноћу, идем уназад и мислим ко је крив, ко нас завади, и вазда дођем до тог једног што га заболе она ствар за све.

Јесте, псујем. Чуо сам једном од пунице да је срамота. Срамота је чо'ека понизит, а опсоват... Псовање је гадно ономе ко веће несреће видио није, кô што је она ствар удов'цама и недојебаним бабама нешта страшно.

Ја сам ти јебивјетар. Не знаш ни то шта је. Гони ме вјетар. Ћера. Потпирује да се не смирим. И тако је вазда било. Зашто? Не знам. Бивало је тако дана кад ми се авто поквари, чекам дио из Њемачке, па није не макнем по двије-три хефте. 'Оће срце на уста да искочи. Са свима се око седе посвађам.

Оно што ми је живот донио, у брзини ми је донио, а вала, у брзини је и односио. То ти ја ваљда природа таква. Некога баждари на прву, некога на пету брзину и воздра. Можеш се ти копрцати кол'ко волиш, цабе ти је.

Јесам ли ожењен? Јесам. Био. Развео сам се суцки. Волио сам лолати, волим и сад, само више не'ам кондицје, што се каже.

Женама сам цио вијек био окружен. Јединац. Матер, баба једна, баба друга. Све до једне ме кефале. Стара је носила прут за појасом. Видјела од бабе. Млатиле су ме једно до дван'есте. Е, онда момак почô да се раскрупњава, а и вид'ле су да ми нису више из

ока испале оне већ неке друге женске. Комшинице, пролазнице, другарице из разреда, мог и сусједних. Нова свјетлост је почела да сија у мом животу како сам се замомчио.

Волио сам жене, а ни ја њима нисам био мрзак.

Волио, али ни поред једне нисам могò миран бити.

А ове три канда су осјет'ле да им се љуља тло под ногама, па ме више ниједна не млати, склон'ле прутове, па присукале буђеларе. Ево ти за кифлу, ево ти за чоколаду, ево ти за сок. Е, онда су с'ваг'ле – ако их не мереш побиједити, придружи им се. Почело је: ево ти да одведеш Весну на кафу, ево да изведеш Драгицу у диско. Па су онда почеле да се утркују: ево кључеви од аута да провозаш Јадранку до Сарај'ва, па има игранка на Јахорини, Мехо у патроли вечерас, неће те нико дират без возачке.

Добро вријеме било, чували људи једни друге.

Млад, прав, здрав и лијеп кò лутка, што ђ' бада рекла, могò сам имати коју сам пожелио, па сам зато и желио највише оне које ме у старту нису фермале.

Освајањем требе завршавао би се сав мој интерес за њих. Кад и' се сјетим... Иде старос', студент, није лако, ви'ћеш и сам, имена ми се мало мијешају, али ниједној лица нисам заборавио. Ни мириса. А свакаквих је било: и стиснути', и радодајки, и половни' и есклузивни', што се ка'е.

Зато ми ево и дан-данас није јасно на коју фору ме Ирена смотала да је оженим. А и ја њу да се уда.

Е, Ирена. Па ће с' видио у Босни жену да се тако зове? Форa за ситну боранију, пуница смислила, гарант. Да је наше, ал' да није наше. Јест ми мерак био

да оженим грацку цуру. Признам. Вазда су са висине гледале на нас који смо шљегли с брда. Ма да се разумимо, нису нас ни гледале. А зато сам био уфитиљιο ил' да је свучем ил' да цркнем. Лови, лови, мијењам ја тактике, смотам ја њу некако, дала ми. Ал' ај' што ми је дала, него што оде од мене, кô да је она мушко, а не ја. Ништа љута, ништа кивна. Нема да ми зове мајку на телефон и пријети да сам јој шта обећô. Кад је сретнем, фол случајно на Чаршији, ни да ме пита што се нисам јавио. Е, ту сам одлучио да ћу с њом живот провести ил' с ниједном. Или зато што је стара неки пут прокоментарисала да: неће ваљда њен јединац ону жгољаву женит, нема јој двије киле у оба гуза.

Инатио се старој, а зеједô себе.

Знао сам још док сам је барио да то неће ићи, али планинар не одустаје док копље не пободе. Лагô сам и маслô, али она једнако 'ладна према мени. Тек ка' цам рекô да одо' у Канаду код стрица, она пристаде. А тад сам се најмање надô. Слатко било ставит јој веру на онај танак прст. И како је освоји' тако се и од памети одвоји'. Ишô сам линијом мањег отпора. Да се мијењам, нисам био спреман, а вала ми се и могло. Послије прве преваре преломио сам у себи да нећу дозволити да ми то што сам шарнô код матичара промијени живот и најбоље навике. Није она то ни траж'ла од мене. Досад ме је пекла погледом да је боља од мене, а сад је почела оним да ме не бенда ни три посто. Можда се тако бран'ла. Чувала. Ко ће јој га знати. Ја нисам.

Ове моје двије (једна баба је у међувремену умрла) до тада ми помагале да цуре освајам, сада су се преусмјериле на то да моја шарања-барања са другим

женама покрију пред Иреном. Ниједна жена није могла бит тол'ко лоша кол'ко су стара и баба могле да јој налају. Помир'ле се. Склопиле пакт. Нашле заједничког непријатеља, није им више до међусобног обрачунавања. Ирена јест испрва мало цмиздрила кад је вид'ла да нисам оно што је она хтјела. Послије сам мислио да се привикла, а она скупљала поене да дигне сидро и покупи прње.

Род'ла ми двије ћерке.

Надô сам се сину први пут. Вјеровô сам – Бог ће ме наградити што дурам женско звоцање и лупетање поваздан, даће ми сина да га у очи погледам и не кажем ништа а да ме разуми. Изневјери.

Други пут, иако су сви причали да је мушко, ја сам знао која ми је судбина. Женско и то ти је. Већ се било закувало кад се мала род'ла. Рат нас је још коју год'ну одржô заједно. Да није пукла тиква у држави, пукла б' наша.

– Швалери само женску ћецу добијају – натукнула ми је једна тетка кад је дошла код друге шћери на бабине.

А мени ову малу било још теже да приволим него ону прву. Ништа није тражила од мене, често сам је некад знао повест са собом ка' цам ишô и у курвалуке. Она сједи сама у ауту и ћути. А и мени добро јер ме нико не пита ће сам био и с ким сам био. Послије, кад је мало порасла, с њом ми је најгоре на крај било излазити. Њена ме суза понеки пут знала опећи горче него од свију других што су слиниле око мене. А плакале су. У, како су ми се само у животу жене наплакале.

Није мени пуно требало да скапирам шта женама треба. Да освојиш жену, само треба да је слушаш. И понеки пут отворених очију климнеш главом.